

Helse i fengsel

Jussbuss

1	INNLEDNING	3
2	RETT TIL HELSEHJELP	4
2.1	Plikt til å la seg undersøke og behandle	4
2.2	Rett til undersøkelse og behandling	4
2.3	Rett til medisiner	5
2.4	Rett til å bruke en annen lege enn fengselslegen	5
3	SPECIALISTHELSETJENESTEN	6
4	RETT TIL TANNLEGE	7
5	HELSEPERSONELLETS TAUSHETSPLIKT	7
5.1	Hovedregelen om taushetsplikt	7
5.2	Hvem taushetsplikten gjelder for	7
5.3	Unntak fra taushetsplikten	8
5.4	Taushetsplikt overfor Kriminalomsorgen	8
5.5	Samarbeidende personell	9
6	RETT TIL JOURNALINNSYN	9
6.1	Hovedregelen om rett til journalinnsyn	9
6.2	Unntak fra retten til journalinnsyn	10
6.3	Rett til å utpeke en representant	10
7	KLAGEMULIGHETER	11
8	SONING I INSTITUSJON (§ 12-SONING)	11
8.1	Overføring til institusjon (§ 12)	11
8.2	Når kan § 12-soning innvilges og for hvor lenge?	12
8.3	Institusjonen og behandlingsopplegget	12
8.4	Vilkår ved opphold	13
8.5	Generelle vilkår	13
8.5.1	Pasientrettigheter og tilsagn	13
8.5.2	Særlige tilfeller	13
8.5.3	Forebygge kriminalitet	14
8.5.4	Sikkerhetsvurdering	14
8.6	Hva du bør skrive i en søknad	14
9	OVERFØRING TIL SYKEHUS (§ 13-SONING)	15
10	KONTAKTINFORMASJON	16

1 INNLEDNING

Dette er brosjyrens første utgave.

Brosjyren er datert 21.08.2020, og er utarbeidet etter innsats fra alle medarbeidere i Jussbuss' fengselsgruppe.

Jussbuss er et gratis og studentdrevet rettshjelpstiltak. Vi gir rettshjelp og juridisk veiledning innenfor fengselsrett, husleie- og gjeldsrett, utlendingsrett og sosial-, arbeids- og trygderett. Vi arbeider ikke med strafferett, så spørsmål knyttet til dette må i utgangspunktet rettes til advokat, fengselets ansatte eller andre med slik kompetanse.

I denne brosjyren vil vi forklare reglene som gjelder for helserettigheter i fengsel. Det kan være vanskelig å vite hvilke helserettigheter man har og hvordan disse blir praktisert i fengselet. Derfor har Jussbuss utarbeidet denne brosjyren. Brosjyren går gjennom plikten til å la seg undersøke og behandle, retten til undersøkelse og behandling, retten til å bruke en annen lege enn fengselslegen, samt retten til medisiner. Deretter tar den for seg helserettigheter knyttet til spesialist- og tannhelsetjenester. Det vil også være egne deler om helsepersonellens taushetsplikt og innsyn i pasientjournal, og hvordan du kan gå frem for å klage dersom du mener at du ikke får den helsehjelpen du har krav på. Til slutt inneholder brosjyren informasjon om gjennomføring av straff i institusjon (§12-soning) og gjennomføring av straff i sykehus (§13-soning). Henvisningene i marginen er til pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl.), helse- og omsorgstjenesteloven (hol.), helsepersonelloven (hpl.), spesialisthelsetjenesteloven (sphl.), straffegjennomføringsloven (strgjfl.), samt annet aktuelt regelverk og retningslinjer.

Vi håper dette er til hjelp. Hvis du likevel skulle ha spørsmål om dette eller noe annet som gjelder våre rettsområder, kan du ta kontakt med Jussbuss. Terskelen for å ta kontakt er lav! Jussbuss' kontaktinformasjon og åpningstider finnes på baksiden av denne brosjyren.

Pbrl. § 3-2 jf. hpl. § 10
Ot.prp.nr.12 (1998-1999)
Ot.prp.nr.13 (1998-1999)

Vi vil også understreke at du som utgangspunkt har rett til informasjon som er nødvendig for å få innsikt i din helsetilstand og innholdet i helsehjelpen du får, og annet informasjon du lurer på. Det er i utgangspunktet det helsepersonell som har det faglige ansvaret for helsehjelpen som har plikt til å gi deg informasjon. Øvrige ansatte i helseavdelingen i fengselet har også alltid en alminnelig plikt til å gi informasjon og besvare spørsmål. Dette innebærer at alle som jobber i helseavdelingen skal kunne gi deg veiledning om regelverk, rutiner og praksis for den aktuelle helseavdelingen i fengselet du soner i.

Dersom du ikke er norsk statsborger gjelder det særlige begrensninger i din rett til helsehjelp. Jussbuss har utformet en egen brosjyre for utenlandske innsatte hvor disse begrensningene beskrives nærmere. Du kan ta kontakt med fengselet du soner i eller Jussbuss for å få denne brosjyren.

Fangehåndboka er en veiledning i fengselsspørsmål Jussbuss har skrevet (7. utgave kom i september 2018). Her kan du lese mer om temaer som er aktuelle under opphold i fengsel. Du kan ta kontakt med fengselet du soner i eller Jussbuss for å få denne boken.

2 RETT TIL HELSEHJELP

Pbrl. § 1-2

Utgangspunktet er at du har de samme helserettighetene som resten av befolkningen mens du sitter i fengsel, men det finnes noen begrensninger fordi du er frihetsberøvet.

Pbrl. § 2-1 a
Hol. § 3-1 jf. § 3-9
Strgjfl. § 4

Du har rett til nødvendig helsehjelp i fengselet. Helsetjenesten i fengselet administreres og gjennomføres av den kommunen der fengselet ligger. Dette kalles importmodellen. Det vil si at de som leverer helsetjenester i fengselet ikke er ansatt i Kriminalomsorgen, men i kommunen.

2.1 Plikt til å la seg undersøke og behandle

Pbrl. § 4-1
Smittevernloven § 3-1
Hpl. § 7
Pbrl. § 4-9

Du har som hovedregel rett til å nekte å motta helsehjelp. Du har likevel plikt til å la deg undersøke og behandle av en lege dersom det er oppdaget en smittsom sykdom i fengselet. I slike tilfeller kan fengselet kreve å få oversikt over omfanget av sykdommen og finne ut hvilken behandling som er nødvendig. Øyeblikkelig hjelp, som vil si helsehjelp som er påtrengende nødvendig, for eksempel at du trenger livreddende behandling, kan også gis uten at du samtykker. Det finnes noen unntak hvor du har rett til å nekte slik øyeblikkelig hjelp. Du kan for eksempel nekte blodoverføring eller nekte å avbryte sultestreik på grunn av alvorlig overbevisning.

Strgjfl. § 29

Helsepersonell kan også i noen tilfeller foreta undersøkelser uten ditt samtykke for å avdekke om du har brukt rusmidler. Du kan lese mer om dette i Fangehåndboka kapittel 15.

2.2 Rett til undersøkelse og behandling

Forskrift til strgjfl. § 3-16
Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel

Hvis det er noe som tyder på at du er syk, eller du ber om helsehjelp, skal fengselet sørge for at du får snakke med helsetjenesten. Du har rett til å få se lege innen rimelig tid hvis du ber om det. De ansatte i fengselet skal tilkalle helsetjenesten så snart som mulig etter innsettelsen i fengselet, slik at du kan få en helseundersøkelse.

Strgjfl. § 13

Hvis du blir syk slik at det ikke er mulig å gi deg behandling i fengselet, og en slik behandling er nødvendig, kan straffen gjennomføres på sykehus. Du kan lese mer om dette i kapittel 9.

Forskrift til strgjfl. § 3-17
Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel

Trenger du medisiner, kan både ansatte ved helsetjenesten og fengselsbetjenter gi deg dette. Reseptbelagte medisiner kan bare doseres av ansatte i helsetjenesten, men kan deretter utdeles av betjenter. Det er helsetjenesten i fengselet som vurderer hvilke medisiner du eventuelt skal ha. Les nærmere om dette i punkt 2.3.

Hol. § 3-1 jf. § 3-9
Helsedirektoratets veileder om
helse- og omsorgstjenester til inn-
satte i fengsel

2.3 Rett til medisiner

Du har krav på nødvendige medisiner. Dette følger av retten til nødvendig helsehjelp.

Det er fengselslegen som avgjør hvilke medisiner som er nødvendige. Du kan kun benytte medbrakte legemidler dersom de er godkjent av fengselslegen.

Fengselslegen kan ut fra forsvarlighets og/eller medisinske vurderinger i noen tilfeller endre medisiner som er bestemt av spesialisthelsetjenesten eller annen lege. Dette kan medføre at du blir pålagt å bruke ny medisin dersom fengselslegen vurderer at denne, for eksempel er mindre vanedannende, og har samme effekt som den medisinen du ønsker.

Ved uenighet mellom fengselslegen og en annen lege, kan du søke om ny vurdering og/eller klage saken inn for Fylkesmannen. Les nærmere om dette i kapittel 7.

2.4 Rett til å bruke en annen lege enn fengselslegen

Forskrift om fastlegeordning i kommunene § 10 jf. § 14
Helsedirektoratets veileder om
helse- og omsorgstjenester til inn-
satte i fengsel

Hvis du sitter på dom, skal du i utgangspunktet forholde deg til fengselslegen. Fengselslegen skal oppfylle rollen en fastlege ellers har. Fengselet kan også samarbeide med fastlege utenfor fengselet, men du har ikke krav på å få behandling av en annen lege i stedet.

Det kan være mange grunner til at du synes det er bedre å bruke en annen lege. Kanskje er du uenig i en diagnose fengselslegen har gitt deg, i vurderingen av hvor alvorlig sykdommen er eller i behandlingen du får. Hvis du får en permisjon, er dette uproblematisk. Da kan du oppsøke en annen lege under permisjonen din. Er du derimot avhengig av en fremstilling, kan det være en større utfordring. Det kan være vanskelig å få fremstilling til legebesøk så lenge det finnes en lege i fengselet. Du kan lese om fremstilling og permisjon i Fangehåndboka kapittel 14.

Pbrl. § 2-1 c

Hvis du mener at fengselslegen ikke gir deg den hjelpen du trenger, kan du søke om å få behandling av en annen lege. Søknaden må gis til helseavdelingen. Du bør forklare hvorfor du ønsker å bruke annen lege enn fengselslegen. Du har rett til å få en fornyet vurdering av en annen lege enn fengselslegen, etter henvisning fra fengselslegen. Den nye vurderingen må gjelde den samme helsetilstanden som allerede har blitt vurdert. Du kan kun få én fornyet vurdering av en tilstand dekket av helsetjenesten. I utgangspunktet kan du velge hvilken annen lege du vil gå til, men fengselet kan innskrenke valget hvis den ikke er forenlig med frihetsberøvelsen og ikke kan skje innenfor de rammer som et fengselsopphold setter.

Det er viktig å understreke at hvis du går til en annen lege må du selv betale egenandelen og eventuelt andre kostnader, såfremt du ikke er henvist til denne

legen fra fengselslegen. Du kan lese mer om dekning av helserelaterte utgifter i Fangehåndboka kapittel 34 om sosialstønad og trygdeytelser.

Strgjfl. § 51

Sitter du i varetekt, har du rett til å bruke din egen lege dersom det er rimelige grunner for det. Legen må oppsøke deg i fengselet, eller du må søke politiet om fremstilling. Hvis du er varetektsfengslet med restriksjoner vil politiet avgjøre hvem du kan få besøk av i fengselet. Du har rett til helsehjelp fra helsetjenesten i fengselet også under varetekt.

Jussbuss har erfart at fengselslegens uttalelser veier spesielt tungt.

3 SPESIALISTHELSETJENESTEN

Pbrl. § 2-1 b
Sphl. § 2-1 a
Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel

Du har rett på nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten, men det finnes noen begrensninger fordi du er frihetsberøvet. Med spesialisthelsetjeneste menes somatisk, rusmiddel- og psykiatrisk utredning og/eller behandling, som for eksempel fysioterapeuter, psykolog og psykiater. Det er de regionale helseforetakene som er ansvarlig for å tilby innsatte i fengsel spesialisthelsetjenester innen somatikk, psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).

Helsedirektoratets hjemmesider

Hvor grensen går for når du har krav på nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten og når du ikke har krav på dette, er et helsefaglig spørsmål. Det må avgjøres etter en konkret, individuell vurdering av din helse- og sykdomstilstand. Helsedirektoratet har utarbeidet en rekke nasjonale veiledende retningslinjer om dette. Disse retningslinjene er knyttet til ulike tilstander og sykdommer. Den konkrete avgjørelsen av om du har rett på nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten foretas vanligvis av en legespesialist.

Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel
Pbrl. § 2-4

Dersom du har behov for en spesialisthelsetjeneste, bør du kontakte helsetjenesten i fengselet. Det er fengselslegen som har ansvaret for nødvendige henvisninger til spesialisthelsetjenesten. Det kan være lurt å forklare fengselslegen hva du ønsker helsehjelp til, hvilke type behandling du ønsker og hvor behandlingen bør finne sted, samt annen relevant informasjon om din helse- og sykdomstilstand. Informasjonen du gir danner grunnlaget for om du skal henvises videre eller ikke. Hvis fengselslegen henviser deg til en spesialist, skal du få mulighet til å oppsøke denne. Dersom det er i tråd med frihetsberøvelsen, har du rett til fritt valg av spesialisthelsetjeneste.

Spesialisthelsetjenestetilbudet varierer fra fengsel til fengsel. Noen fengsler har tilgang til for eksempel fysioterapeuter, psykologer og psykiater, mens andre fengsler ikke har det. Dersom du skal sone og har behov for spesialisthelsetjenester bør du ta kontakt med Kriminalomsorgen før du skal sone for å forsøke å finne et tilbud som passer for deg. Hvis en helsetjeneste du ønsker ikke er tilgjengelig i fengselet, må du søke om fremstilling eller permisjon. Les mer om fremstilling og permisjon i Fangehåndboka kapittel 14.

4 RETT TIL TANNLEGE

Pbrl. § 2-1 f
Prop. 71 L (2016-2017)
Tannhelsetjenesteloven (tannhl.) §
2-1 jf. § 1-3
Helsedirektoratets veileder om
helse- og omsorgstjenester til inn-
satte i fengsel

Du har rett på nødvendig akutt tannbehandling, uansett hvor lenge du er i fengselet. Dersom du soner med lengre opphold enn tre måneder, skal du også gis tilbud om nødvendig forebyggelse, undersøkelse og behandling. Ved forventet langtidsopphold utover tre måneder bør det også utføres en enklere orienterende tannhelseundersøkelse av deg utført av helsepersonell i den generelle innkomstundersøkelsen.

Tannhl. § 1-1
Helsedirektoratets veileder om
helse- og omsorgstjenester til inn-
satte i fengsel jf. Rundskriv om tann-
helsetjenester for innsatte i fengsler
(IK-28/89)
Strgjfl. § 10
Strgjfl. §§ 16 og 16 a jf. § 10 (1) bok-
stav d

Det er fylkeskommunen i det fylket der fengselet ligger, som har ansvaret for å yte tannhelsehjelp til innsatte i fengsel. Med «innsatte i fengsel» menes innsatte som soner i fengsler med høyt og lavere sikkerhetsnivå, samt overgangsbolig. Det samme gjelder for innsatte som gjennomfører straffen ved heldøgns opphold i institusjon (§12-soning) eller sykehus (§13-soning). Innsatte som soner utenfor fengsel etter særlige vilkår, for eksempel ved soning i hjemmet eller ved soning med elektronisk fotlenke (EK), omfattes ikke av fylkeskommunens ansvar for å yte tannhelsehjelp.

Dersom du har påbegynt tannbehandling i fengsel og flyttes til soning utenfor fengsel etter strgjfl. § 16 (hjemmesoning) eller strgjfl. § 16 a (EK-soning), kan fylkeskommunen likevel dekke utgifter til slik påbegynt behandling.

Dersom du ikke har rett på vederlagsfri tannbehandling, må du benytte deg av de økonomiske støtteordningene som finnes i samfunnet for øvrig. Les mer om dekning av helserelaterte utgifter i Fangehåndboka kapittel 34 om sosialstønad og trygdeytelser.

Tannhelsetjenester gis i tannklinikk i fengselet eller ved fremstilling utenfor fengselet. Les mer om fremstilling i Fangehåndboka kapittel 14.

5 HELSEPERSONELLETS TAUSHETSPLIKT

5.1 Hovedregelen om taushetsplikt

Pbrl. § 3-6
Hpl. § 21

Du har som hovedregel rett på vern mot spredning av opplysninger om din psykiske og fysiske helse samt andre personlige opplysninger som helsepersonell får vite om deg i egenskap av å være helsepersonell. Helsepersonell har derfor i utgangspunktet taushetsplikt om det de får vite om deg. Det vil si at de har en plikt til å holde helseopplysningene dine hemmelig, og skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til disse.

5.2 Hvem taushetsplikten gjelder for

Hpl. § 21 jf. § 3
Hol § 2-1
Helseregisterloven (hregl.) § 17
Pasientjournalloven § 15

Taushetsplikten gjelder for alt helsepersonell som yter helsehjelp, som for eksempel fengselslegen og sykepleiere i helseavdelingen i fengselet. Det samme gjelder personer som yter tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven som

ikke er å anse som helsehjelp. I tillegg gjelder taushetsplikten for alle som behandler helseopplysningene dine i helse- og omsorgsforvaltningen og i helse- og omsorgstjenesten, det vil si personer som kun utfører pasientadministrative oppgaver.

5.3 Unntak fra taushetsplikten

Hpl. § 22 jf. pbrl. § 3-6

Hovedregelen om taushetsplikt har flere unntak. Taushetsplikten kan for eksempel fravikes hvis du samtykker til det. Du skal i så fall være kjent med hvilke opplysninger som skal videreformidles, og hvem opplysningene formidles til.

Hpl. § 23 nr. 1

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene gis til en som fra før er kjent med opplysningene.

Hpl. § 23 nr. 2
IS-2012-8

Taushetsplikten kan også fravikes når det ikke er noen berettiget interesse som tilsier hemmelighet, som for eksempel opplysninger om din helsetilstand som er synlig for alle eller som ikke kan skjules. Om det foreligger berettiget hemmelighet vurderes ut fra opplysningenes karakter, hensyn til din integritet og hensynet til vern av ditt privatliv. Det er også av betydning hvordan du selv vurderer opplysningene.

Hpl. § 23 nr. 3
IS-2012-8

Videre kan taushetsplikten fravikes hvis det ikke er mulig å identifisere deg. Dette kan for eksempel gjøres ved at ditt navn, fødselsdato og bosted fjernes. Det sentrale er at opplysningene som gis videre ikke inneholder tilknytningspunkter som til sammen er tilstrekkelig for å kunne identifisere deg.

Hpl. § 23 nr. 4
IS-2012-8

Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør dette rettmessig. Det er bare i spesielt alvorlige tilfeller, slik som for eksempel for å forhindre selvmord eller for å avverge alvorlig skade på deg selv eller andre, at det er aktuelt å sette til side taushetsplikten etter denne bestemmelsen.

Se bl.a. hpl. § 23 nr. 5 og 6

I tillegg til situasjoner som nevnt ovenfor, angir loven noen flere spesielle tilfeller hvor helsepersonell kan fravike taushetsplikten og gi dine opplysninger videre. Dersom du mener helsepersonell har brutt taushetsplikten i situasjoner som nevnt ovenfor eller av andre grunner, kan du ta kontakt med helseavdelingen i fengselet, Fylkesmannen eller Jussbuss.

5.4 Taushetsplikt overfor Kriminalomsorgen

Hpl. § 21
Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel

Helsepersonell skal ikke formidle taushetsbelagt informasjon til fengselets ledelse eller andre ansatte i Kriminalomsorgen. Denne plikten gjelder så langt det ikke foreligger et lovlig unntak som nevnt i punkt 5.3.

I enkelte situasjoner er det likevel nødvendig at ansatte fra Kriminalomsorgen er til stede for å ivareta helsepersonellens sikkerhet i forbindelse med en undersøkelse.

kelse/behandling. I slike tilfeller kan det være et motsetningsforhold mellom kravet til tilstedeværelse av ansatte fra Kriminalomsorgen og helsepersonellens taushetsplikt. Du kan samtykke til tilstedeværelsen. Dersom du motsetter deg slik tilstedeværelse, må helsepersonell vurdere om det er mulig å gjennomføre undersøkelsen/behandlingen uten at ansatte fra Kriminalomsorgen er til stede. Dersom dette ikke er mulig, og du er fortsatt uenig i tilstedeværelsen, skal helsepersonell informere deg om eventuelle konsekvenser av at undersøkelsen/behandlingen uteblir.

Strgjfl. § 7 a punkt c
Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel

Kriminalomsorgen har rett til å innhente opplysninger om deg fra helsepersonell hvis opplysningene er «strengt nødvendige for å avverge fare for liv og helse» for deg selv, andre innsatte eller ansatte. Det kan for eksempel være medisinske opplysninger som kan være nødvendige for å bidra til å forhindre overdosedødsfall, selvmord og smittespredning. Kriminalomsorgens rett til å innhente opplysninger innebærer imidlertid ikke at helsepersonell er forpliktet til å gi disse opplysningene. Helsepersonell vurderer selv hvilke opplysninger som kan unntas taushetsplikten, og har ansvar for at taushetsbelagte opplysninger ikke videreføres i større omfang enn det som er nødvendig.

5.5 Samarbeidende personell

Hpl. § 25
Helsedirektoratets veileder om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel

Med mindre du motsetter deg det, kan helsepersonell gi taushetsbelagte opplysninger om deg videre til samarbeidende personell når dette er nødvendig for å gi forsvarlig helsehjelp. I slike tilfeller har samarbeidende personell samme taushetsplikt som helsepersonell.

I enkelte situasjoner vil ansatte i Kriminalomsorgen kunne anses som helsepersonellens medhjelper når de bistår helsepersonell. Det kan for eksempel være situasjoner som må håndteres mens helsepersonell ikke er til stede i fengselet, og der helsepersonell kan gi de ansatte i fengselet veiledning over telefon. I slike tilfeller vil ansatte i Kriminalomsorgen stå under helsepersonellens instruksjon og kontroll.

Ansatte i Kriminalomsorgen er ikke helsepersonellens medhjelper ved utdeling av legemidler som innsatte selv ville hatt ansvar for utenfor fengselet. Les mer om utdeling av legemidler i punkt 2.2.

6 RETT TIL JOURNALINNSYN

6.1 Hovedregelen om rett til journalinnsyn

Pbrl. § 5-1 første ledd
Pasientjournalloven § 2 bokstav d
Ot.prp.nr.12 (1998-1999)
Helseregisterloven § 24

Hovedregelen er at du har rett til å få se din journal med bilag. Pasientjournalen er et system, register, fortegnelse eller lignende, der dine helseopplysninger er lagret systematisk, slik at opplysninger om deg kan finnes igjen, og som skal gi grunnlag for helsehjelpen du eventuelt har fått. Alle former for pasientjournaler omfattes av innsynsretten. Med bilag menes for eksempel røntgenbilder, video- og lydopptak, cardex, pleieplaner og andre skriftlige nedtegnelser. Retten gjelder

også innsyn i hvem som har hatt tilgang til eller fått utlevert helseopplysninger om deg.

IS-2015-8
Pbrl. § 5-1 første ledd

I utgangspunktet er det opp til den enkelte virksomhet å legge til rette for journalinnsyn, det vil si at virksomheten velger selv på hvilken måte du skal få innsyn. Dersom du ønsker en kopi, må du søke særskilt om dette. Det kan være lurt å klargjøre hvilken del av journalen du ønsker å få en kopi av ved å levere en skriftlig søknad til helseavdelingen i fengselet. Du kan klage dersom du får avslag på søknaden. Jussbuss kan i noen tilfeller skrive en klage for deg.

Pbrl. § 5-1 første ledd jf. § 3-5

Dersom du synes det er vanskelig å forstå faguttrykk, kan du spørre helsepersonell om hjelp. Helsepersonell plikter å gi deg en kortfattet forklaring, slik at du kan utøve innsynsretten på en reell måte.

6.2 Unntak fra retten til journalinnsyn

Pbrl. § 5-1 andre ledd
Ot.prp.nr.12 (1998-1999)

Det er to unntak fra hovedregelen om rett til innsyn i egen journal. Loven skiller mellom begrensninger i journalinnsyn som er begrunnet i hensynet til deg selv, og begrensninger som har med forholdet til dine nærstående å gjøre.

Virksomheten kan nekte deg innsyn i egen journal, dersom dette er påtrengende nødvendig for å forhindre fare for liv eller alvorlig helseskade for deg selv. Avgjørelsen om å nekte deg innsyn i egen journal på dette grunnlaget bygger på nødrettsbetraktninger. Et eksempel på en slik situasjon kan være hvor du har fått diagnostisert en svært alvorlig somatisk sykdom, samtidig som du er inne i en psykisk ustabil periode. Dersom informasjon om egen helse i en slik situasjon medfører fare for ditt liv eller fare for alvorlig helseskade, kan du nektes innsyn.

Et annet grunnlag for å nekte deg innsyn, er dersom det er klart utilrådelig av hensyn til personer som du står nær. Det er ikke tilstrekkelig at det er uheldig om du blir kjent med opplysningene. Det må foreligge en reell fare for konsekvenser av et visst omfang for dine nærstående. Et eksempel er dersom den som har gitt opplysninger om deg frykter for represalier fra deg, hvor dette kan bestå i alvorlig forfølgelse eller trakassering overfor vedkommende. Nødrett kan også her være grunnlag for begrensninger i innsynsretten.

Begrensninger i innsynsretten kan ikke gjelde hele journalen. Det er bare de opplysninger som er relevante for den konkrete farevurderingen som kan unntas fra innsyn.

6.3 Rett til å utpeke en representant

Pbrl. § 5-1 tredje ledd
Ot.prp.nr.12 (1998-1999)

Du har rett til å utpeke en representant som skal ha innsyn i de deler av journalen du selv ikke får se. Representanten du velger må være skikket, det vil si at de må være egnet. Leger og advokater kan ikke nektes innsyn, med mindre «særlige grunner» foreligger. Med «særlige grunner» menes for eksempel dersom du har nære forbindelser eller slektskap til legen/advokaten.

7 KLAGEMULIGHETER

Pbrl. §§ 7-2, 7-3, 7-4, 7-4 a og 7-5

Dersom du mener at du ikke får den helsehjelpen du har krav på, kan du klage. Fylkesmannen er klageinstans. Klagen må være skriftlig og leveres til helsetjenesten i fengselet. Klagefristen er 4 uker.

Innsatte kan også be Fylkesmannen vurdere om det er begått såkalte pliktbrudd. Det vil si at Fylkesmannen vurderer om helsepersonell har brutt pliktene sine etter loven. Pliktbrudd kan også omfatte systemfeil, for eksempel manglende eller dårlig organisering. Det kan gjelde brudd på helsepersonelloven, spesialisthelsetjenesteloven, helse- og omsorgstjenesteloven eller tannhelsetjenesteloven.

Det er ingen frist for å fremsette en anmodning om vurdering av pliktbrudd. En slik anmodning sendes direkte til Fylkesmannen i det fylket hvor fengselet befinner seg. Dersom Fylkesmannen mener at noen i helsetjenesten har opptrådt på en så kritikkverdig måte at det kan være aktuelt å ilegge en administrativ reaksjon, vil saken bli sendt videre til Statens Helsetilsyn for avgjørelse.

Dersom du mener at Fylkesmannen har truffet et uriktig vedtak, skjedd en saksbehandlingsfeil, eller at du har blitt urettferdig behandlet, kan du klage til Sivilombudsmannen. Les nærmere om Sivilombudsmannen i Fangehåndboka side 92.

Pbrl. § 8-1 jf. § 8-3

Hvis du er misfornøyd med helsetilbudet i fengselet kan du også kontakte Pasient- og brukerombudet (POBO). Du trenger ikke å vise til et vedtak for å kontakte POBO, og kan komme med generelle henvendelser og spørsmål. Henvendelsen kan være anonym.

Pasientskadeloven § 2

Hvis du har opplevd at behandling, manglende behandling eller andre forhold ved helsesystemet har ført til et økonomisk tap for deg, kan du søke om erstatning. Da må du henvende deg til Norsk pasientskadeerstatning.

Man kan også klage fengselslegen inn for Rådet for legeetikk, dersom man mener at legen har brutt eller overtrådt noen av sine moraletiske forpliktelser, som for eksempel ved et brudd på taushetsplikten. Klager til Rådet for legeetikk må skje skriftlig og sendt per post.

Du finner kontaktinformasjonen til Fylkesmannen, Sivilombudsmannen, POBO-kontoret du hører til, Norsk pasientskadeerstatning og Rådet for legeetikk i kapittel 10.

8 SONING I INSTITUSJON (§ 12-SONING)

8.1 Overføring til institusjon (§ 12)

Strgffl. § 12

Å bli overført etter straffegjennomføringsloven § 12 vil si at du skal sone straffen din i en behandlingstinstitusjon hvor du må være døgnpasient. Det betyr at du bor

på institusjonen istedenfor i fengselet. Det kan være et kortvarig opphold eller for hele straffen.

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.3

§ 12-soning er aktuelt for deg som ikke får ivaretatt behovene dine gjennom tilbud fra fengselet. Eksempler kan være dersom du har rusproblemer, lettere psykiske problemer, atferdsforstyrrelser eller tilpasningsproblemer som har medvirket til de forbrytelsene du har gjort.

8.2 Når kan § 12-soning innvilges og for hvor lenge?

Forskriften til strgjfl. § 3-5

Det er ingen krav til hvor lang tid av dommen din du må ha sonet før du kan overføres til soning i institusjon, selv om det kan være vanskeligere å gjennomføre hele straffen din i institusjon. Du kan med andre ord sone hele eller deler av dommen din der.

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.8 og 12.9

Det mest praktiske er at du får innvilget § 12 på slutten av soningen. Vanligvis får du ikke sone i institusjon i mer enn 1 år. Det kan gjøres unntak fra dette i særlige tilfeller. Oppholdet skal heller ikke være så kort at du ikke vil få noen behandlingmessig effekt av å være der.

Unntaksvis kan du få sone hele straffen din i institusjon etter § 12. Da må det foreligge «særlige og tungtveiende grunner». Det er et veldig strengt krav. Et eksempel på dette kan være at du allerede er på institusjonen når soningen skal starte og det vil være svært uheldig for deg om behandlingen blir avbrutt, eller hvis du er sterkt og akutt behandlingstrengende.

8.3 Institusjonen og behandlingsopplegget

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.7

Fengselet vurderer om institusjonen du ønsker å sone ved har et behandlingstilbud som er egnet til å behandle problemene dine. Du bør derfor få helseavdelingen eller sosialkonsulenten i fengselet til å hjelpe deg med å finne en passende institusjon.

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.10, 12.12 og 12.7

Fengselet stiller krav til institusjonen du skal sone i. En del av kravene går på sikkerhet. For eksempel må institusjonen ha betryggende kontrollrutiner som er vurdert og godkjent av Kriminalomsorgen. I tillegg må institusjonen være døgnbemannet. Kriminalomsorgen kan ikke kreve av institusjonen at de skal være like strenge med kontroll som fengselet er.

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.23

Hvis institusjonsoppholdet varer utover tidspunktet for forventet løslatelse, skal fengselet hjelpe deg med å søke finansiering av institusjonsoppholdet fra en annen offentlig myndighet. Finansiering med egne, private midler er dessverre ikke mulig.

8.4 Vilkår ved opphold

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.13 og 12.20

Kriminalomsorgen setter vilkår for oppholdet ditt i institusjonen. Vilkårene vil som regel være de samme som under ordinær soning i fengsel. Hvis du bryter vilkårene, risikerer du å bli overført til soning i fengsel. Institusjonen har ansvar for å passe på at du overholder vilkårene. De ansatte ved institusjonen har et tett samarbeid med fengselet. Institusjonen har en plikt til å melde fra til fengselet dersom du bryter vilkårene for soning.

8.5 Generelle vilkår

8.5.1 Pasientrettigheter og tilsagn

Overføring til institusjon skjer i samarbeid mellom helseavdelingen i fengselet du soner i, spesialisthelsetjenesten og Kriminalomsorgen. Før Kriminalomsorgen kan ta stilling til en søknad om § 12-soning, må du ha pasientrettigheter, som vil si at du har rett til behandling. Det er derfor viktig at du tar kontakt med helseavdelingen i fengselet for å få en vurdering av din helse- og sykdomstilstand. Det er fengselslegen som har ansvar for videre henvisning til spesialisthelsetjenesten, som vil ta den endelige avgjørelsen på hvorvidt du får pasientrettigheter. Du kan lese mer om spesialisthelsetjenesten i kapittel 3.

For spørsmål om pasientrettigheter kan det være lurt å først kontakte Pasient- og brukerombudet i det fylket du soner i før du kontakter Jussbuss. Dersom du likevel har spørsmål til oss, vil vi forsøke å hjelpe deg med dette. Kontaktinformasjonen til Pasient- og brukerombudet finner du i kapittel 10.

Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.3

For å få innvilget § 12-soning må du også ha fått tilbud om en plass fra den aktuelle institusjonen. Dette kalles gjerne å få tilsagn. Fengselet kan ikke kreve at en institusjon skal ta deg imot, så det er derfor viktig at du først tar kontakt med institusjonen du ønsker behandling ved og får tilsagn om plass der. Et tilsagn trenger ikke være et løfte fra institusjonen om å gi deg plass, men institusjonen må ha gitt uttrykk for at det finnes plass og at du er en aktuell kandidat til en ledig plass. Det er mange som søker om plassene på § 12-institusjonene, så det er lurt å undersøke om det er plass andre steder enn førstevalget ditt.

Du kan kontakte Jussbuss hvis du har spørsmål om å få tilsagn hos en institusjon. Vi kan ikke anbefale en institusjon for deg. Hvilke institusjoner som finnes og hva slags tilbud de har, kan du finne ut av ved å snakke med sosialkonsulenten eller helseavdelingen i fengselet.

8.5.2 Særlige tilfeller

Strgjfl. § 12
Forskriften til strgjfl. § 3-5
Retningslinjene til strgjfl. § 12 punkt 12.3 flg.

Overføring til soning i institusjon kan bare skje i «særlige tilfeller». Det betyr at du må befinne deg i en spesiell situasjon som skiller seg fra den situasjonen alle innsatte er i når de er i fengsel.

Et typisk tilfelle er hvis du har problemer som er knyttet til, eller har medvirket til forbrytelsene du har begått. Slike problemer kan være rusavhengighet, alkoholmisbruk, lettere psykiske problemer, tilpasningsproblemer, atferdsproblemer eller en kombinasjon av disse. I helt spesielle tilfeller, hvis tungtveiende grunner taler for det, kan du overføres til aldershjem, pleiehjem, omsorgsinstitusjon eller lignende.

Behov for bo- og arbeidstrening og sosial tilpasning kan være en del av behandlingsopplegget. Det er en hovedregel for overføring at fengselet du soner i ikke har et tilbud som dekker behovet ditt for rehabilitering. Fengselet vurderer din egen motivasjon for å sone ved institusjonen og motta behandling for problemene dine.

8.5.3 Forebygge kriminalitet

Det er også en forutsetning at en overføring til institusjon må være nødvendig for å bedre din evne til å fungere i samfunnet uten å begå kriminalitet. Det vil si at behandlingen i institusjon bør bidra til å forebygge ny kriminalitet når du løslates.

8.5.4 Sikkerhetsvurdering

Sikkerhetsmessige grunner må ikke tale mot at du soner i institusjon. Fengselet vil foreta en konkret sviktfarevurdering. Det betyr at hvis fengselet mistenker at du vil forsøke å rømme, begå ny kriminalitet eller på andre måter forsøke å unndra deg straffen, vil de ikke innvilge § 12-soning. Fengselet må ikke være helt sikre på at det er fare for unndragelse for at de kan nekte deg overføring. Det holder at de har en mistanke om at unndragelse vil skje.

Når fengselet skal vurdere om det er sikkerhetsmessig forsvarlig at du soner i institusjon, legger de vekt på all informasjonen de har om deg. Eksempler kan være straffesaken din, oppførselen din under soning, hvor mange ganger du har sonet tidligere, om du har hatt vellykkede permisjoner, resultater på urinprøver eller om du er anmeldt for nye straffbare forhold. Når det gjelder § 12-opphold for domfelte med rusproblemer, kan fengselet legge litt mindre vekt på faren for inntak av rusmidler. Hvis du er siktet for nye straffbare forhold, vil du som hovedregel at du ikke kunne sone på § 12.

Fengselet vil også se på hvordan institusjonen er, og hvor strengt kontrollregimet er. De skal også vurdere om du vil kunne tilpasse deg de vilkår som settes og de regler som gjelder ved vedkommende institusjon.

8.6 Hva du bør skrive i en søknad

Når du skal søke om § 12-soning bør du skrive hvorfor det er viktig for deg å få behandling for problemene dine. Du bør skrive om følgende:

- Din motivasjon for å få behandling for problemene dine og for å leve et liv uten kriminalitet.

- At behandling er bra for rehabiliteringen din og tilbakeføring til samfunnet.
- Hvis du er ung bør du nevne det. Det kan tale for at det er ekstra viktig at du får hjelp til å ta tak i problemene dine.
- Hvis du har anbefalinger fra fagfolk, for eksempel lege, psykolog, psykiater eller sosialkonsulent.
- Hvis du har vært i behandling tidligere, og du kan vise at du kan ha utbytte av det.
- Hvis dommen din anbefaler at du soner på § 12.

Når du skriver søknaden, bør du forklare hvorfor det er trygt at du soner i institusjon. Du kan bruke eksemplene i forrige avsnitt for å underbygge at det er sikkerhetsmessig forsvarlig.

Du kan lese mer om hvordan du skriver søknader og klager i Fangehåndboka kapittel 9. Jussbuss kan gi deg veiledning i hvordan du kan skrive en § 12-søknad. I noen tilfeller kan Jussbuss også skrive klage dersom du får avslag fra fengselet på søknad om § 12-soning.

9 OVERFØRING TIL SYKEHUS (§ 13-SONING)

Det er mulig å gjennomføre deler av straffen i et sykehus. Du kan bli overført til sykehus både for sykdommer av fysisk art (somatiske sykdommer) og psykiske sykdommer av en annen art enn de som kan behandles under § 12-soning. I tillegg må helsetilstanden din gjøre heldøgns innleggelse nødvendig.

For å bli overført til sykehus, må det være nødvendig for behandling av sykdommen. Du kan ikke overføres til sykehus hvis behandlingen kan utsettes til etter du har sonet ferdig. Det må heller ikke være mulig å få tilsvarende behandling i fengselet.

Hvis du blir overført til et sykehus, vil tiden du er innlagt bli regnet som vanlig soning. Hvis du selv har påført deg en skade eller du har latt som om du er alvorlig syk, slik at du blir overført til sykehus, kan Kriminalomsorgen bestemme at tiden du oppholder deg på sykehuset ikke blir regnet som soningstid. Fengselet vurderer dette konkret i hver enkelt situasjon.

Det er lege som avgjør om det er nødvendig å legge deg inn på sykehus. Dette vil i praksis ofte være fengselslegen. Hvis du trenger jevnlig oppfølging på sykehus, for eksempel som dagpasient, men døgninnleggelse ikke er nødvendig, vil du ikke kunne overføres til sykehus. Du kan ikke på forhånd søke om å sone hele straffen i sykehus. Du kan istedenfor søke om soningsutsettelse eller straffavbrudd. Du kan lese mer om utsettelse og avbrudd i Fangehåndboka kapittel 6 om soning og i Fangehåndboka kapittel 23 om straffavbrudd.

Strgjfl. § 13
Forskrift til strgjfl. § 3-6
Retningslinjene til strgjfl. § 13 punkt 13.1 flg.

Retningslinjene til strgjfl. § 13 punkt 13.3

Hvis Kriminalomsorgen av sikkerhetsmessige grunner finner det nødvendig, skal de sørge for vakt hold på sykehuset. Dette gjelder sykehus med somatisk (fysisk) sykdom. En beslutning om vakt hold blir tatt på bakgrunn av en konkret, sikkerhetsmessig vurdering. Det betyr at det er flere ting som blir vurdert. Oppførsel i fengselet, hvordan tidligere permisjoner har gått, nye straffbare forhold og lignende er forhold fengselet ser på. Vi har skrevet om sviktforevurderingen tidligere i kapittel 8, se punkt 8.5.4.

Hvis du er innlagt på institusjon under psykisk helsevern, er det overlegen som har det sikkerhetsmessige ansvaret for deg.

Retningslinjene til strgjfl. § 13 punkt 13.1 og 13.4

Overføring til sykehus skiller seg fra § 12-soning ved at overføring til sykehus bare skal vare i begrenset tid. Når sykdommen ikke lenger gjør det nødvendig at du er på sykehus, skal du overføres tilbake til fengsel. Har du begått disiplinærbrudd under oppholdet på sykehuset, kan fengselet gi deg en reaksjon på dette. De kan også overføre deg til et fengsel med strengere sikkerhetsnivå enn du satt på før du ble innlagt på sykehus. Da gjelder de samme reglene for overføring som hvis du hadde blitt overført fra et fengsel til et annet. Du kan lese mer om disse reglene i Fangehåndboka kapittel 18 om overføring og i Fangehåndboka kapittel 16 om brudd.

Retningslinjene til strgjfl. § 13 punkt 13.5

Utgiftene ved et sykehusopphold skal dekkes på samme måte som for personer som ikke soner en straff.

Hvis du har spørsmål om hvordan det praktiske løses ved innleggelse på sykehus under soning, kan du for eksempel snakke med helseavdelingen i fengselet. Jussbuss kan også veilede deg hvis du har spørsmål om reglene om overføring til sykehus. Du kan også ta kontakt med Jussbuss dersom du får avslag på søknad om § 13-soning.

10 KONTAKTINFORMASJON

Kontaktinformasjon er innhentet fra fylkesmannen.no, npe.no, helsenorge.no, legeföreningen.no og sivilombudsmannen.no

Fylkesmannen i Agder

Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal
Tlf: 37 01 75 00
fmagpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Innlandet

Postboks 987, 2604 Lillehammer
Tlf: 61 26 60 00
fminpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Postboks 2520, 6404 Molde
Tlf: 71 25 84 00
fmmrpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Nordland

Postboks 1405, 8002 Bodø
Tlf: 75 53 15 00
fmnopost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Oslo og Viken

Postboks 325, 1502 Moss
Tlf: 69 24 70 00
Helsetlf: 22 00 39 04
fmovpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Rogaland

Postboks 59, 4001 Stavanger
Tlf: 51 56 87 00
fmropost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Troms og Finnmark

Postboks 700, 9815 Vadsø
Tlf: 78 95 03 00
fntfpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen Trøndelag

Postboks 2600, 7734 Steinkjer
Tlf: 74 16 80 00
fntlpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark

Postboks 2076, 3103 Tønsberg
Tlf: 33 37 10 00
fmvtpost@fylkesmannen.no

Fylkesmannen i Vestland

Statens hus, Njøsavegen 2, 6863 Leikanger
Tlf: 57 64 30 00
fmvlpost@fylkesmannen.no

Norsk pasientskadeerstatning

Postboks 232 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 22 99 45 00
npepost@npe.no

Pasient og brukerombudet i Agder

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 38 24 14 14
agder@pobo.no

Pasient og brukerombudet i Buskerud

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 32 23 52 00
buskerud@pobo.no

Pasient og brukerombudet i Finnmark

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 78 41 72 40
finnmark@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Innlandet

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 62 55 14 90
ho@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Hordaland

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 55 21 80 90
hordaland@pobo.no

Pasient og brukerombudet i Møre og Romsdal

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 71 57 09 00
mr@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Nordland

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 75 56 66 70
nordland@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Oslo og Akershus

Lille Grensen 7, 0159 Oslo
Tlf: 23 13 90 20
post@ombudet.no

Pasient og brukerombudet i Rogaland

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 95 33 50 50
rogaland@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Sogn og Fjordane

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 57 82 11 00
sf@pobo.no

Pasient og brukerombudet i Telemark

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo
Tlf: 35 54 41 70

telemark@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Troms

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo

Tlf: 77 75 10 00

troms@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Trøndelag

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo

Tlf: 73 53 51 00

trondelag@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Vestfold

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo

vestfold@pasientogbrukerombudet.no

Pasient og brukerombudet i Østfold

Postboks 212 Skøyen, 0213 Oslo

Tlf: 69 20 90 90

ostfold@pasientogbrukerombudet.no

Rådet for legeetikk

Den Norske legeforening

Postboks 1152 Sentrum, 0107 OSLO

Sivilombudsmannen

Postboks 3 Sentrum, 0101 Oslo

Tlf: 22 82 85 00

Grønt nummer: 800 800 39

postmottak@sivilombudsmannen.no